

آیین رسیدگی افتراقی جرائم بانکی

علی عابدزاده^۱

چکیده

تحلیل و بررسی شیوه رسیدگی به عنوان یکی از اصلی‌ترین بخش‌های نظام عدالت کیفری در جرائم بانکی، یکی از مهم‌ترین نیازهای نظام حقوقی و اقتصادی کشور، با توجه به وضعیت کنونی نظام بانکی می‌باشد. تعیین شیوه‌های رسیدگی متفاوت و پیش‌بینی کیفرهای گوناگون از سوی قانون‌گذار در مورد هر یک از جرائم، نشان‌دهنده وجود رابطه میان درجه اهمیت جرائم با شیوه رسیدگی و اعمال کیفر در خصوص آنهاست. بنابراین تحلیل شیوه‌های رسیدگی در خصوص جرائم بانکی و دریافت نقطه عزیمت قانون‌گذار در این موارد، نمایانگر اهمیت این جرائم در نظر قانون‌گذار می‌باشد. آنچه در بادی امر به عنوان یک راهکار کارآمد و تخصصی به نظر می‌رسد؛ اتخاذ سیاست کیفری افتراقی در خصوص جرائم بانکی می‌باشد. اما عملکرد نظام تقنینی و قضایی ما در به‌کارگیری چنین سیاستی، چندان قابل دفاع به نظر نمی‌رسد. از آنجایی که بررسی شیوه رسیدگی در جرائم بانکی به‌طور کلی، اثرات و نتایج علمی و مفیدی به دست نمی‌دهد؛ در مقاله پیش رو درباره هر یک از جرائم بانکی، شیوه و شرایط رسیدگی به آن‌ها به‌طور دقیق و فنی مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است.

کلیدواژه‌ها: شیوه رسیدگی، جرائم بانکی، پاسخ‌دهی کیفری، رسیدگی افتراقی.

^۱ - دانش‌آموخته کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری - justcandoo@yahoo.com

مقدمه

جهت تحلیل و بررسی دقیق شیوه‌های رسیدگی در جرائم بانکی، تبیین دقیق و تخصصی مفاهیم ذیل - البته بنا بر اختصار، ضروری به نظر می‌رسد؛

- رسیدگی: رسیدگی را می‌توان مجموعه شرایط و ضوابط مقرر قانونی دانست؛ که از بدو اقدامات قضایی تا صدور حکم را شامل می‌شود؛ البته در صورت صدور حکم محکومیت، مرحله بعد اجرای رأی نامیده می‌شود. رسیدگی به هر جرمی بر اساس شرایط معنونه در قوانین و مقررات مربوطه می‌تواند با جرم دیگر متفاوت باشد؛ همچنین رسیدگی در مورد جرائم با رسیدگی مربوط به تخلفات نیز با یکدیگر متفاوت‌اند.

- جرائم بانکی: این جرائم را می‌توان شامل سه نوع از جرائم در نظر گرفت؛

- جرائم خاص بانکی: بدین معنا که ارتکاب این جرائم تنها از طریق نظام بانکی قابل تحقق می‌باشد؛ و غیراز آن به هیچ صورت قابل وقوع نمی‌باشد؛ مانند تأسیس غیرمجاز بانک یا بزه مداومت بر اشتغال غیرمجاز در عملیات بانکی

- جرائم بانکی که ارتکاب آن‌ها نوعاً و غالباً از طریق نظام بانکی است: فرض ارتکاب این جرائم گرچه از طریقی غیر از نظام بانکی نیز قابل تصور است؛ اما معمولاً بانک‌ها یکی از بسترسازان اصلی این جرائم معرفی می‌شوند؛ جرائمی مانند پول‌شویی یا اختلاس‌های کلان بانکی.

- جرائم عامی که در نظام بانکی نیز شایع می‌باشند: این جرائم نه جرم بانکی به معنای خاص می‌باشند و نه بانک بسترساز اصلی آنان است؛ اما تعداد آن‌ها در نظام بانکی نیز قابل توجه به نظر نمی‌رسد؛ جرائمی مانند رشاء و ارتشاء.

۱ - شرایط رسیدگی در جرائم بانکی - بانک به عنوان بسترساز اصلی -

همان‌طوری که بیان گردید؛ جرائم بانکی به مجموعه‌ای از جرائم با ویژگی‌های مشخص اطلاق می‌گردد و بنابراین نمی‌توان آن را در یک جرم خاص محصور دانست. به همین خاطر مرحله رسیدگی و ضمانت اجرا در هرکدام از جرائم بانکی به‌طور مستقل مورد تحلیل واقع می‌شود؛ همچنین لازم به ذکر است که در این قسمت جرائمی مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرند که بانک بسترساز اصلی آن‌هاست.

۱-۱- پول شویی

از آنجایی که جرم پول شویی غالباً با ظاهری مشروع و به صورت پیچیده انجام می‌شود، (ساک، ۱۳۹۶: ۲۳۸) کشف آن کاری بسیار دشوار می‌باشد. در نتیجه کشف به موقع این جرم، خود به تنهایی از اهمیت بسزایی برخوردار است. البته در وهله نخست می‌توان با اعمال راهکارهایی متناسب در نظام اقتصادی و اداری و جمع‌آوری به‌روز اطلاعات، از ارتکاب این جرم پیشگیری نمود. هرچند تجهیز و آموزش مؤثر ضابطین دادگستری به منظور تحقق این اهداف ضروری به نظر می‌رسد، ولی کافی نیست؛ زیرا ضابطین غالباً پس از وقوع جرم در جریان ارتکاب آن قرار می‌گیرند؛ ولی سازمان‌ها و نهادهایی که در مسیر فرآیند پول شویی قرار می‌گیرند، می‌توانند به خوبی با همکاری خود، از ارتکاب این جرم پیشگیری و یا در کشف به موقع آن‌ها تسهیل نمایند.

۱-۱-۱- جمع‌آوری اطلاعات

سازمان‌ها، نهادها و سایر اشخاص حقوقی که در ادامه به آن‌ها اشاره خواهیم کرد، مطابق قانون موظف شده‌اند که هویت ارباب رجوع خود را احراز نمایند و اطلاعات، مدارک و اسناد مربوط به قانون مبارزه با پول شویی و همچنین معاملات و فعالیت‌های مشکوک را به مرجع صالحی که شورای عالی مبارزه با پول شویی تعیین می‌کند، گزارش دهند. همان‌طور که مشاهده می‌شود این داده‌ها به صورت خام - دیتا- بوده و طبیعتاً با اطلاعات قضایی که در خصوص گزارش کشف جرم است و به مراجع ذیصلاح قضایی ارسال می‌شود متفاوت می‌باشد. لذا داده‌های مذکور باید توسط یک مرجع تخصصی بررسی شود و چنانچه ظن قوی بر وقوع جرمی محقق شود، جهت پیگیری قضایی به مراجع ذیصلاح گزارش داده شود.

در ماده یک قانون مبارزه با پول شویی، تصریح شده است که اصل بر صحت معاملات تجاری است؛ مگر اینکه بر اساس مفاد این قانون خلاف آن احراز گردد. در حقوق جزا نیز اصل برائت وجود دارد و اصل ۳۷ قانون اساسی مؤید همین معناست. در مقام رسیدگی نیز این اصل و قاعده در کلیه مراجع اداری و قضایی باید رعایت گردد و تا مدارک قطعی دال بر وقوع این جرم اثبات نشود، نباید دچار اتهام زنی به اشخاص و تعقیب کیفری آنان شویم. البته رعایت اصل صحت و اصالت در معاملات تجاری واصل برائت نباید سبب توقف محتاطانه‌ی مقامات

ذی‌صلاح گردد، زیرا بعضاً به استناد همین دلایل و اصول، اشخاص دست به ارتکاب جرائم کلان و سنگینی زده‌اند و سپس نیز به‌سادگی از چنگ قانون گریخته‌اند.

۱-۱-۲- ممنوعیت افشای اطلاعات

بر اساس مقررات قانون مبارزه با پول‌شویی، اطلاعاتی که در راستای اجرای این قانون جمع‌آوری می‌گردد، تنها در مراجع قضایی و مراجع ذی‌صلاح قابل طرح می‌باشد. لذا مأمورین دولتی یا سایر اشخاصی که به نفع خود یا دیگری از این اطلاعات به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم استفاده می‌نمایند به مجازات مقرر در قانون مجازات انتشار و افشاء اسناد محرمانه و سری دولتی مصوب ۱۳۵۳ محکوم خواه شد.

از آنجایی که معاملات و فعالیت‌های تجاری اشخاص جزء حریم خصوصی آنان می‌باشد، حقوق شهروندی اقتضاء می‌نماید تا اطلاعات آنان نزد مراجع قضایی و سایر مراجع ذی‌صلاح محفوظ بماند. اطلاعاتی مانند حساب بانکی اشخاص از آن جمله است. (نیازپور، ۱۳۹۷: ۱۲۵)

۱-۱-۳- بهره‌برداری از اطلاعات

اطلاعات مرتبط با دارایی‌های اشخاص و معاملات و فعالیت‌های تجاری آن‌ها، در صورتی که مشکوک باشد ابتدا باید در مراجع تخصصی پردازش و تحلیل گردد و اگر ظن به وقوع جرمی حاصل شد باید برای بررسی بیشتر- همان‌طوری که بیان شد- به مراجع قضایی صالح ارسال گردد.

رسیدگی به این جرم بنا بر قواعد و مقررات عمومی کیفری می‌باشد و قانون حکم جدیدی در مورد جرم پول‌شویی مقرر نکرده است، بنابراین بر اساس قواعد آیین دادرسی کیفری به این جرم نیز رسیدگی می‌شود و لذا حکم ماده ۱۰ قانون مبارزه با پول‌شویی در خصوص اینکه قوه قضاییه مکلف به همکاری است تا طبق قوانین و مقررات عمل نماید یا مجوزهای قضایی مقتضی را صادر نماید؛ توضیح واضح‌تر می‌باشد.

نکته دیگر در این خصوص، بحث صلاحیت دادسرا در جرم پولشویی است. در این ماده بیان شده: «شعبی از دادگاه‌های عمومی در تهران ... به امر رسیدگی به جرم پولشویی و جرائم مرتبط اختصاص می‌یابد...» با توجه به متن این ماده، ممکن است در ابتدا این مطلب به ذهن متبادر گردد که کلیه مراحل رسیدگی جرم پولشویی اعم از مرحله تحقیقات مقدماتی و مرحله رسیدگی نهایی در همین دادگاه‌ها انجام می‌گیرد و لذا دادسرا در این جرم صلاحیتی ندارد. اما به نظر می‌رسد علی‌رغم اینکه شاید بتوان تفسیر فوق را از الفاظ این ماده قانونی داشت؛ مراد و منظور قانون‌گذار این نیست. زیرا اگر چنین بود مانند جرائم منافی عفت، جرائمی که مجازات آن‌ها مجازات تعزیری درجه ۷ و ۸ می‌باشد و جرائم اطفال و نوجوانان که در مواد ۲۸۵ و ۳۰۶ قانون آیین دادرسی کیفری نفی صلاحیت دادسرا از آن‌ها بیان شده است، سلب صلاحیت دادسرا از این جرم نیز، صراحتاً بیان می‌گردید؛ البته بهتر است قانون‌گذار در آیین‌نامه اجرایی با تصویب مقرره‌ای از این ابهام پرده‌برداری نماید.

بحث دیگر در مورد دادگاه صالح رسیدگی‌کننده به جرم پولشویی، این است که آیا دادگاه کیفری یک صالح می‌باشد یا دادگاه کیفری دو؟

در ماده ۳۰۲ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ جرائمی که در صلاحیت دادگاه کیفری یک می‌باشد عنوان شده است؛ در بند «ت» در این ماده که مرتبط با موضوع ماست، به جرائم موجب مجازات تعزیری درجه سه و بالاتر اشاره دارد. بنابراین باید دید درجه تعزیری جرم پولشویی مشمول این ماده و در نتیجه دادگاه کیفری یک می‌باشد یا خیر.

بر اساس ماده ۹ قانون مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۸۶ - با اصلاحات ۱۳۹۷ - و با توجه به درجات حبس بیان شده در این ماده، باید قائل بر آن شد که دادگاه صالح برای رسیدگی به این جرم، دادگاه کیفری دو می‌باشد. مگر آن‌که حسب مورد، جزای نقدی مرتبط با این جرم، به میزان مذکور در درجات سوم تا اول مجازات‌های تعزیری مقرر در ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی برسد؛ که در این صورت می‌توان دادگاه کیفری یک را صالح به رسیدگی دانست.

۱-۱-۴-۲- صلاحیت محلی

اگر قانون‌گذار صلاحیت رسیدگی به جرمی خاص را به مراجع قضایی واقع شده در حوزه قضایی خاصی - ازلحاظ جغرافیایی - واگذار نماید، این به معنای صلاحیت محلی بوده و

همچنین بدین معناست که سایر حوزه‌های قضایی در کشور صلاحیت رسیدگی به این جرم را ندارند.

با توجه به ماده ۱۱ قانون مبارزه با پول‌شویی، صلاحیت محلی رسیدگی به جرم پول‌شویی به شعبی از دادگاه‌های عمومی در تهران و یا مراکز سایر استان‌ها در صورت نیاز داده شده است. بدیهی است تشکیل این دادگاه‌ها در مراکز سایر استان‌ها به تشخیص رییس قوه قضاییه و بنابر اختیارت و وظایف ایشان می‌باشد.

۱-۱-۴-۲- مراجع اداری و غیر قضایی ذی صلاح

در این قسمت، شورای عالی مبارزه با پول‌شویی و سایر مراجع اداری و قضایی به ترتیب ذیل بررسی می‌گردد:

۱-۱-۴-۱- شورای عالی مبارزه با پول‌شویی

در ماده ۴ قانون مبارزه با پول‌شویی ۱۳۸۶ - با اصلاحات بعدی - لزوم تشکیل این شورا و اعضای آن مورد تصریح واقع شده است؛ همچنین وظایف شورای عالی مبارزه با پول‌شویی، مطابق این ماده به‌اختصار بیان می‌گردد:

- تعیین راهبردها و برنامه‌ریزی‌ها جهت اجرای قانون؛
- هماهنگی ساختن دستگاه‌های زیرمجموعه دولت جهت جمع‌آوری و کسب اخبار و اطلاعات مرتبط و تجزیه، تحلیل و پردازش آن‌ها و ارائه به دستگاه‌های ذی‌ربط؛
- تهیه و پیشنهاد آیین‌نامه‌های لازم.

۱-۱-۴-۲- سایر مراجع اداری و غیر قضایی

مواد ۶، ۵ و ۷ قانون مبارزه با پول‌شویی، وظایف و تکالیفی را برای برخی از اشخاص حقوقی عنوان کرده است. این نهادها عبارت‌اند از:

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک‌ها، مؤسسات مالی و اعتباری، صندوق‌های قرض‌الحسنه، بیمه‌ها، بیمه مرکزی، بنیادها و مؤسسات خیریه، شهرداری‌ها، دفاتر اسناد رسمی، وکلای دادگستری، حساب‌رسان، حسابداران، کارشناسان رسمی دادگستری و بازرسان قانونی.

بر اساس ماده ۷ این قانون، اشخاص، نهادها و دستگاه‌های مذکور بر اساس نوع فعالیت و ساختار سازمانی، مکلف به رعایت موارد ذیل هستند:

الف - احراز هویت ارباب‌رجوع و در صورت اقدام توسط نماینده یا وکیل احراز سمت و هویت آنان در مواردی که قریبه‌ای بر تخلف وجود دارد.

یکی از شیوه‌های مناسب جهت تشخیص تخلفات، جرائم و شناسایی عاملان اصلی پول‌شویی، احراز هویت آنان است؛ زیرا مجرمین این قبیل از جرائم اغلب سعی دارند با هویت جعلی از اجرای قانون خودداری کرده و همچنان به فعالیت‌های مجرمانه خود ادامه بدهند. (دباغ، ۱۳۸۳: ۴۳)

ب - ارائه اطلاعات، گزارش‌ها، اسناد و مدارک مربوط به موضوع این قانون، به شورای عالی مبارزه با پول‌شویی.

در خصوص ارائه این اطلاعات و گزارش‌ها حفظ حقوق شهروندی و حریم خصوصی اشخاص بسیار مهم و مورد تأکید قانون‌گذار می‌باشد.

ج - گزارش معاملات و عملیات مشکوک به مرجع ذی‌صلاحی که توسط شورای عالی مبارزه با پول‌شویی تعیین می‌شود.

در این بند معیار دقیقی جهت تشخیص معاملات و عملیات مشکوک ارائه نگردیده است، که این خود می‌تواند سبب تشطط آراء گردد.

د - نگهداری سوابق مربوط به شناسایی ارباب‌رجوع، سوابق حساب‌ها، عملیات و معاملات به مدتی که در آیین‌نامه اجرایی تعیین خواهد شد.

حفظ سوابق مربوطه یکی از ابزارهایی است که می‌تواند نقش بسزایی در کشف جرم پول‌شویی و دسترسی به عاملان این جرم داشته باشد؛ همچنین در اثبات جرم پول‌شویی نیز به‌عنوان دلیل و مدرک محکم قابل استناد می‌باشد. لذا مراجعی که این سوابق را در اختیار دارند، لازم است تا مدت معینی آن‌ها را حفظ نموده و در صورت نیاز به ضابطین دادگستری و مراجع قضایی ارائه نمایند.

ه - تدوین معیارهای کنترل داخلی و آموزش مدیران و کارکنان به‌منظور رعایت مفاد این قانون و آیین‌نامه‌های اجرایی مربوط به آن.

آموزش کارکنان مؤسساتی مانند بانک‌ها قطعاً از اهمیت فراوانی برخوردار است؛ زیرا بانک‌ها به‌عنوان نهادی که به‌صورت گسترده در کل کشور وجود دارند، یکی از مهم‌ترین مراجعی

هستند که پول‌شویان با آن سروکار دارند؛ لذا یک آموزش دقیق، فنی و تخصصی از جانب بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به کارمندان بانک‌ها در جلوگیری از پول‌شویی و کشف این جرم بسیار تأثیرگذار است.

۲-۱- ربا و رباخواری

فقدان ربا در عملیات و فعالیت‌های بانکی دارای چنان اهمیتی برای قانون‌گذار است که قانونی با عنوان «عملیات بانکی بدون ربا» را به تصویب رسانده است. رسیدگی و ضمانت اجرای این جرم بدین ترتیب بیان می‌گردد:

قانون مجازات اسلامی که یک قانون ماهوی است در خصوص مرجع رسیدگی‌کننده به این جرم، حکمی خاصی را مقرر نکرده است. لذا مطابق قواعد عام حاکم بر آیین دادرسی کیفری دادگاه‌های عمومی - کیفری - مرجع عام رسیدگی‌کننده به این جرائم هستند، مگر اینکه قانون‌گذار حکم خاصی را مقرر کرده باشد.

در مورد این جرم - به ترتیبی که ذیلاً بیان می‌گردد - وضعیت دوگانه‌ای مشاهده می‌شود؛ - از طرفی رسیدگی و صدور حکم در مورد این جرم مانند سایر جرائم عمومی، در صلاحیت دادگاه‌های عمومی کیفری است.

- از طرف دیگر موضوع ربا در قانون نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی نیز پیش‌بینی شده است و بر اساس ماده ۵ - بند ششم - قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۳ رسیدگی به پرونده‌های موضوع اصل ۴۹ قانون اساسی در صلاحیت دادگاه‌های انقلاب اسلامی می‌باشد.

در نتیجه میان دادگاه‌های کیفری اختلاف نظر حاصل شده بود؛ برخی بر این عقیده بودند که ربا در صلاحیت دادگاه‌های عمومی می‌باشد و برخی دیگر دادگاه صالح را دادگاه‌های انقلاب می‌دانستند. برای از بین بردن این اختلاف و تعیین تکلیف نهایی، لازم بود که دیوان عالی کشور وارد عمل گردد و با صدور یک رأی وحدت رویه قضیه را فیصله دهد.

سرانجام در سال ۱۳۸۴ رأی وحدت رویه‌ای بدین صورت صادر گردید:^۱ «به موجب بند ۶ ماده ۵ قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب، رسیدگی به دعاوی مربوط به اصل ۴۹ قانون

^۱ - ردیف ۱۵/۸ رأی شماره ۶۸۲

اساسی ثروت‌های ناشی از ربا، در صلاحیت دادگاه انقلاب است. و بر طبق ماده ۵۹۵ قانون مجازات اسلامی رسیدگی به جرم رباخواری در صلاحیت محاکم عمومی است. این رأی به استناد ماده ۲۷۰ قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری برای شعب دیوان عالی کشور و دادگاه‌ها لازم‌الاتباع است.»

این رأی وحدت رویه اختلافات و وضعیت دوگانه‌ی سابق را با اصلاحاتی تثبیت کرد؛ به این صورت که اگر موضوع پرونده ثروت‌های ناشی از ربا باشد، دادگاه‌های انقلاب و اگر موضوع پرونده جرم ربا باشد، محاکم عمومی صالح هستند.

در پایان ذکر این نکته ضروری به نظر می‌رسد که - به‌جز موردی که اخیراً به آن پرداختیم - تحقیقات مقدماتی، نحوه رسیدگی، صدور حکم و سایر ضوابط مربوطه در خصوص جرم ربا، مطابق قواعد و مقررات عام حاکم بر جرائم می‌باشد و جرم ربا از این جهت فاقد ویژگی خاصی می‌باشد.

۱-۳- اختلاس

اختلاس یکی از جرائم خاصی است که صرفاً توسط کارکنان و کارمندان دولت قابلیت ارتکاب دارد. پس از پیروزی انقلاب اسلامی و در راستای مطابقت قوانین با شرع مقدس تغییراتی در قوانین و مقررات ایجاد گردید؛ از جمله در قوانین مربوط به اختلاس.

در مورد این تغییرات می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- قانون تعزیرات سال ۱۳۶۲ که ماده ۷۵ آن در خصوص اختلاس بود.
- قانون تشکیل پست جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶ که در ماده ۱۷ این قانون، برخی از اعمال کارکنان این نهاد در حکم اختلاس دانسته شده است.
- قانون تشدید مجازات مرتکبین اختلاس، ارتشاء و کلاهبرداری مواد ۵ و ۶
- لازم به ذکر است که تشریح و تفصیل هر یک از موارد فوق در قسمت‌های سابق بیان گردیده و اکنون فقط از جهت بیان سیر تحولات قوانین راجع به اختلاس به آن‌ها اشاره شد.
- جرم انگاری اختلاس در حال حاضر در حقوق ایران در قانون تشدید مجازات مرتکبین اختلاس، ارتشاء و کلاهبرداری منعکس یافته است. (ساک، ۱۳۹۶: ۱۰۷) در این خصوص در صدر ماده ۵ این قانون مقرر شده است:

«هریک از کارمندان و کارکنان ادارات و سازمان‌ها یا شوراها و یا شهرداری‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی و یا وابسته به دولت یا نهادهای انقلابی و دیوان محاسبات و مؤسساتی که به کمک مستمر دولت اداره می‌شوند و یا دارندگان پایه قضایی و به‌طورکلی قوای سه‌گانه و همچنین نیروهای مسلح و مأمورین به خدمات عمومی اعم از رسمی یا غیررسمی، وجوه یا مطالبات یا حواله‌ها یا سهام و اسناد و اوراق بهادار و یا سایر اموال متعلق به هر یک از سازمان‌ها و مؤسسات فوق‌الذکر و یا اشخاص را که برحسب وظیفه به آن‌ها سپرده شده است به نفع خود یا دیگری برداشت و تصاحب نماید مختلس محسوب و به ترتیب زیر مجازات خواهد شد...» - مجازات در قسم بعدی بیان می‌گردد.

بنابراین در رسیدگی به جرم اختلاس، بنا بر ماده فوق تحقق شرایط ذیل برای اثبات این جرم لازم می‌باشد:

- مرتکب جرم اختلاس: مرتکب این جرم باید لزوماً یکی از اشخاص مذکور در ماده ۵ قانون اخیرالذکر باشد؛ از جمله کارکنان و کارمندان دولت. بنابراین جرائم مالی کارمندان بانک‌های خصوصی در قالب بزه‌هایی مانند خیانت در امانت و سایر موارد بیان شده در این نوشتار قابل بررسی بوده و از حوزه بزه اختلاس خارج می‌باشد.

- رفتار مجرمانه: به‌طورکلی رفتار مجرمانه به یکی از صور ذیل قابل تحقق است: فعل، ترک فعل، فعل ناشی از ترک فعل، حالت و عضویت؛ (آب‌روشن، ۱۳۹۵: ۵۲) به نظر می‌رسد، رفتار مجرمانه‌ای که تحقق‌بخش جرم اختلاس است، فعل مثبت مادی می‌باشد؛ مانند اینکه کارمند دولت، مالی را که برحسب وظیفه به او سپرده شده است برای خود تصاحب نماید.

- موضوع جرم: به نظر می‌رسد، موضوع جرم اختلاس اموال منقول است؛ در اینکه اموال غیرمنقول هم می‌تواند موضوع این جرم باشد، اختلاف نظر وجود دارد.

در تبصره‌های این ماده نیز نکاتی در خصوص رسیدگی به جرم اختلاس بیان شده است که اشاره به آن‌ها مفید و مؤثر خواهد بود؛

- بنا بر تبصره چهارم این ماده «حداقل نصاب مبالغ مذکور در جرائم اختلاس از حیث تعیین مجازات یا صلاحیت محاکم اعم از این است که جرم دفعه واحده یا به دفعات واقع شده و جمع مبلغ مورد اختلاس بالغ بر نصاب مزبور باشد.»

بر این اساس در مورد تعیین مجازات اختلاس و مشخص نمودن دادگاه صالح برای رسیدگی به این جرم، رعایت مفاد این تبصره مهم و ضروری به نظر می‌رسد.

- همچنین بر اساس تبصره پنج این ماده، هرگاه میزان اختلاس از مبلغ مذکور در این تبصره بیشتر باشد و دلایل محکم و کافی نیز وجود داشته باشد؛ صدور قرار بازداشت موقت به مدت یک ماه الزامی است و این قرار در هیچ‌یک از مراحل رسیدگی قابل تبدیل نمی‌باشد؛ بنابراین لازم است کلیه نهادهای صالح در هر مرحله از رسیدگی حکم این ماده را مراعات و به آن توجه نمایند. - همان‌طوری که سابقاً بیان شد، لازم است مبالغ مذکور در این ماده به‌روزرسانی و اصلاح گردد زیرا امروزه عمل نمودن به مقررات این ماده، با در نظر گرفتن این مبالغ امکان‌پذیر نیست.

نکته مهم دیگری که در خصوص رسیدگی به جرم اختلاس ضروری به نظر می‌رسد، این است که علاوه بر اینکه این جرم باید توسط کارمندان دولت ارتکاب یابد، (ملازمیان، ۱۳۸۷: ۲۰) باید مال مورد اختلاس برحسب وظیفه به کارمند دولت سپرده شده باشد؛ نه اینکه مشارالیه این مال را به سرقت برده باشد. از آنجایی که در مورد تحقیقات مقدماتی، صدور رأی و اجرای آن حکم خاصی در قانون در خصوص جرم اختلاس وجود ندارد؛ رسیدگی به این جرم بر اساس قواعد عام قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ به عمل می‌آید.

۱-۴- سوءاستفاده از وظایف شغلی در حوزه جرائم و تخلفات بانکی

در برخی موارد تحقق جرائم و تخلفات بانکی ناشی از سوءاستفاده از اختیارات و اگذارشده به مدیران و کارمندان بانک‌ها می‌باشد. چنین سوءاستفاده‌هایی غالباً در ساختارهایی صورت می‌گیرد که اهرم‌های نظارتی ندارند یا این ساختارها این‌قدر پیچیده است که راهکارهای نظارتی موجود مؤثر و کارآمد نمی‌باشد.

سوءاستفاده از وظایف شغلی را می‌توان انجام امری که مربوط به وظیفه شغلی او نبوده یا عدم انجام امری که مربوط به وظیفه شغلی وی بوده است؛ با قصد تحصیل منفعت در نظر گرفت. سوءاستفاده از وظیفه شغلی ممکن است همراه با سوءاستفاده مالی یا بدون آن محقق گردد. (شریفی بناد کوکی، زارع مهرجردی، ۱۳۹۵: ۱۵)

در این مورد ماده ۵۷۶ قانون مجازات اسلامی مقرر می‌دارد: «چنانچه هر یک از صاحب‌منصبان و مستخدمین و مأمورین دولتی و شهرداری‌ها در هر رتبه و مقامی که باشند از مقام خود سوءاستفاده نموده و از اجرای اوامر کتبی دولتی یا اجرای قوانین مملکتی یا اجرای احکام یا

اوامر مقامات قضایی یا هرگونه امری که از طرف مقامات قانونی صادر شده باشد جلوگیری نماید...»

همان‌طور که مشاهده می‌شود در این ماده سخنی از سوءاستفاده مالی یا منفعت شخصی به میان نیامده است؛ اما قانون‌گذار در ماده ۵۸۱ قانون اخیرالذکر مقرر کرده است: «هریک از صاحب‌منصبان و مستخدمین و مأمورین دولتی که با سوءاستفاده از شغل خود به جبر و قهر مال یا حق کسی را بخرد یا بدون حق بر آن مسلط شود یا مالک را اکراه به فروش به دیگری کند...»

همچنین در ماده ۱۲۵ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مقرر شده است «هر نظامی که با سوءاستفاده از لباس، موقعیت یا شغل خود به جبر و قهر، دیگری را اکراه به معامله مال یا حق خود نماید یا بدون حق بر مال یا حق دیگری مسلط شود...» به مجازات مقرر در این ماده محکوم می‌گردد.

در خصوص رسیدگی به این جرم ذکر این نکته ضروری به نظر می‌رسد که تصدی یک شغل، آن‌گونه که موضوع بحث ماست، ناشی از وجود یک رابطه‌ی استخدامی می‌باشد؛ خواه استخدام در بدنه‌ی دولت باشد یا خارج از آن؛ بنابراین برای صدق عنوان جرم سوءاستفاده از وظایف شغلی احراز رابطه‌ی استخدامی با سازمان مربوطه ضروری است. البته این سازمان می‌تواند دولتی یا غیردولتی و یا حتی نیمه‌دولتی باشد - ص ۳۹ فساد اداری و مالی - بدین ترتیب، مشاغل خصوصی یا مشاغل آزاد هیچ‌گاه نمی‌تواند محمل وقوع این جرم باشد. در خصوص سایر موارد مانند تحقیقات مقدماتی، جلسات رسیدگی، صدور حکم و اجرای آن در مورد این جرم لازم است به قواعد و مقررات عام حقوق کیفری مقرر در قانون آیین دادرسی کیفری مراجعه نماییم.

۲- شرایط رسیدگی در جرائم خاص بانکی

در این قسمت جرائمی مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرند که خاص نظام بانکی بوده و صرفاً در نظام بانکی قابل تحقق می‌باشند.

۲-۱- بزه مداومت در اشتغال غیرمجاز به عملیات بانکی

در راستای حمایت کیفری از نظام پولی و بانکی کشور و مقابله با اشتغال غیرمجاز به عملیات بانکی قانون‌گذار در قوانین و مقررات پراکنده، اقدام به جرم‌انگاری رفتارهای مخل نظام پولی و بانکی نموده است.

مداخله کیفری قانون‌گذار در حوزه مداومت در اشتغال غیرمجاز به عملیات بانکی در قالب دو عنوان مجرمانه در قوانین داخلی ظهور یافته است: (موسوی، ۱۳۹۱: ۲۹)

۱- ادامه فعالیت غیرمجاز بانکی اشخاص حقیقی و حقوقی علی‌رغم اعلام قبلی بانک مرکزی (تبصره ۴ ماده ۱ قانون تنظیم بازار غیر متشکل پولی مصوب ۱۳۸۳)

۲- ادامه فعالیت بانکی توسط مدیران سلب صلاحیت شده (تبصره ۳ ماده ۹۶ قانون برنامه پنجم توسعه مصوب ۱۳۸۹)

۱: بر اساس تبصره ۴ ماده ۱ قانون تنظیم بازار غیر متشکل پولی «اشخاص حقیقی یا حقوقی موضوع این ماده که به عملیات بانکی اشتغال دارند در صورتی که موفق به اخذ مجوز فعالیت تحت عنوان موجود یا عنوان مناسب دیگر ظرف شش ماه از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون نشوند بنا به اعلام بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران حق ادامه فعالیت نخواهند داشت» در ادامه این تبصره به دو نکته اساسی زیر اشاره شده است:

الف - دادگاه صالح رسیدگی‌کننده: در این تبصره، دادگاه صالح با عنوان «مقامات قضایی صلاحیت‌دار» معرفی شده است. طبیعی است برای تعیین این مقامات، باید به قواعد عمومی کیفری تعیین صلاحیت رجوع کرد.

ب - مجازات متخلفین - که در قسم بعدی بیان خواهد شد -

۲: همچنین بنا بر تبصره ۳ ماده ۹۶ قانون برنامه پنجم توسعه «بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر اساس مقررات قانونی، اختیار سلب صلاحیت حرفه‌ای و لغو مجوز و محکومیت متخلفین فعال در حوزه پولی به پرداخت جریمه را دارد.

در صورت سلب صلاحیت حرفه‌ای، اعضای هیئت‌مدیره و مدیران عامل بانک‌ها و مؤسسات اعتباری توسط بانک مرکزی جمهوری ایران از مسئولیت مربوطه منفصل می‌گردند.

ادامه تصدی مدیران مربوطه در حکم دخل و تصرف غیرقانونی در وجوه و اموال عمومی محسوب می‌شود...» بدیهی است سایر مسائل مربوط به رسیدگی این جرم، مانند تحقیقات

مقدماتی، جلسات رسیدگی و صدور حکم بر اساس قواعد و مقررات عام کیفری که در قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ انعکاس یافته است؛ انجام می‌پذیرد.

۲-۲- تأسیس غیرمجاز بانک

یکی دیگر از جرائمی که صرفاً از طریق بانک‌ها و نظام بانکی امکان‌پذیر است؛ جرم تأسیس بانک به صورت غیرمجاز می‌باشد. این جرم یکی دیگر از جرائم بانکی مهم است؛ که تأثیر مخرب فراوانی بر نظام بانکی کشور دارد. (ولیدی، ۱۳۸۶: ۴۹)

قوانین پراکنده متعددی در این زمینه وضع گردیده است که بانک مرکزی و دادستانی را در فرآیند رسیدگی به این جرم - اعلام و پیگیری قضایی - صالح دانسته؛ اما قانون‌گذار در آخرین اراده خود در قانون ذیل چنین بیان داشته است:

بند «ب» ماده ۱۴ قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۹۵ «انجام هرگونه عملیات بانکی، واسپاری^۱، صرافی توسط اشخاص حقیقی و حقوقی و مشارکت بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و اشخاص حقوقی تابعی که بانک‌ها بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سهام آن‌ها را دارند و یا در تعیین هیأت‌مدیره آنها مؤثرند در تأسیس صندوق‌های سرمایه‌گذاری و شرکت‌های تأمین سرمایه بدون اخذ مجوز از بانک مرکزی ممنوع است و ...» علاوه بر این قانون‌گذار در بند ب ماده ۴۲ قانون پولی بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱ بیان داشته است:

«تأسیس بانک و اشتغال به بانکداری بدون رعایت مقررات این قانون و استفاده از نام بانک در عنوان مؤسسات اعتباری ممنوع است. ... در صورت اقتضاء دادستان می‌تواند به درخواست بانک مرکزی ایران موقتاً دستور تعلیق موسسه را تا تعیین تکلیف نهایی آن از طرف دادگاه بدهد.»

همچنین بر اساس تبصره سه ماده ۹۶ قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه مصوب ۱۳۸۹ «بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر اساس مقررات قانونی، اختیار سلب صلاحیت حرفه‌ای و لغو مجوز و محکومیت متخلفین فعال در حوزه پولی به پرداخت جریمه را دارد...»

^۱-Leasing

همان‌طوری که بیان شد در روند رسیدگی به این جرم بنا بر مقررات مربوطه دادستان و بانک مرکزی نقش تأثیرگذاری را ایفاء می‌نمایند. سایر موارد رسیدگی به این جرم بر اساس عموماً آیین دادرسی کیفری صورت می‌پذیرد.

۳- سازوکارهای کاربردی

بر اساس ارزیابی و شناسایی دقیق نظام عدالت کیفری ایران در حوزه جرائم بانکی به‌وسیله تحقیقات صورت گرفته، جهت ارتقاء نظام دادرسی کنونی در زمینه جرائم مذکور، راهکارهای ذیل پیشنهاد می‌گردد:

الف: وضع مجموعه قوانین و مقررات واحد و مستقل در مورد جرائم بانکی فقدان چنین مجموعه قوانین سازمان‌یافته و منظمی و به‌تبع آن متورم و پراکنده شدن قوانین و مقررات در عرصه جرائم بانکی، سبب پیچیدگی‌ها و سردرگمی‌های فراوانی در این زمینه گشته است. بعضاً به علت احساس نیاز در برهه‌ای از زمان به وضع قوانین در موضوعی خاص، قانون‌گذار یک قانونی را بی‌آنکه به سایر قوانین و مقررات به‌طور دقیق توجه نماید و تکلیف قوانین متعارض را روشن سازد؛ تصویب نموده است. بدین سبب پژوهشگران حقوقی در عرصه تألیف و تدریس، قضات در عرصه قضاوت و صدور حکم و حتی قانون‌گذار در عرصه قانون‌گذاری‌های نوین، بعضاً به‌حکم صریح قانون در موردی خاص آگاهی دقیق و کاملی ندارند و همین امر سبب بروز اختلاف‌نظرهایی در این زمینه گشته است. بنابراین وضع یک مجموعه قوانین کامل و جامع در این زمینه ضروری و لازم به نظر می‌رسد.

ب: به‌کارگیری ضمانت اجرای مؤثر و متناسب

همان‌طوری که بیان گردید، از آنجایی که مجرمین و متخلفین در حوزه نظام بانکی بسیار هوشمندانه و تخصصی عمل می‌کنند؛ قانون‌گذار نیز باید با وضع ضمانت اجرای متناسب و دقیق در پی مبارزه با آنها باشد. طبیعی است با ضمانت اجرای سستی و ساده نمی‌توان در این زمینه وارد شد و موفقیتی کسب نمود.

بر این اساس وضع ضمانت‌های اجرایی چون مجازات‌های مدرج نسبت به میزان مبلغ موضوع جرم ارتكابی، اعمال جزای نقدی سنگین و نسبی، انتشار نام محکومین در رسانه‌های عمومی و سایر مجازات‌های متناسب و بازدارنده پیشنهاد می‌گردد.

ج: دادرسی افتراقی در زمینه جرائم و تخلفات بانکی

با توجه به ماهیت این جرائم و تخلفات، پیچیده و فنی بودن آنها، تخصص گرایی در زمینه‌های قانون‌گذاری، رسیدگی، مراجع ذیصلاح، قضات و ضابطین دادگستری لازم به نظر می‌رسد. بدیهی است ابتدا باید بستری مناسب جهت ایجاد آموزش‌های لازم توسط افراد زبده و متخصص در این زمینه فراهم گردد؛ و چه‌بسا برای تحقق این امر نیاز به تشکیل کارگروه‌ها و کمیته‌های فنی و تخصصی در نهادهای مربوطه باشد.

د: بسترسازی مناسب جهت ارائه گزارش‌های مردمی در زمینه وقوع جرائم و تخلفات بانکی ایجاد زمینه مناسب جهت ارائه گزارش‌های مردمی - اعم از مردم عادی و مدیران و کارمندان نهادهای موضوع جرم - علاوه بر آنکه سبب جلوگیری از ارتکاب این جرائم و تخلفات با اقدامات به‌موقع مقامات قضایی خواهد شد؛ از آنجایی‌که هر لحظه امکان گزارش این جرائم توسط هر شخصی وجود دارد، مجرمین و متخلفین این عرصه را نسبت به ارتکاب جرم محتاط‌تر و چه‌بسا منصرف می‌نمایند.

بسترسازی و ایجاد زمینه مناسب در این مورد به دو دسته اقدامات ذیل نیاز مند است:

- اقدامات سلبی: سیاست‌گذاری‌های حمایتی از مخبرین در برابر خطرات احتمالی

- اقدامات ایجابی: سیاست‌گذاری‌های تشویقی و ترغیبی نسبت به مخبرین

نتیجه‌گیری

امروزه حقوق کیفری اقتصادی یکی از مهم‌ترین حوزه‌های حقوق کیفری به شمار می‌رود و در این میان تحلیل و بررسی نظام بانکی از منظر حقوق کیفری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. اهمیت مذکور به جهت نقش انکارناپذیر مبادلات و عملیات بانکی در روابط مالی امروزه است؛ زیرا اکنون بدون در نظر گرفتن نظام بانکی، مراودات اقتصادی و مالی تقریباً غیرممکن است. در جامعه کنونی انتقال میلیاردها ریال در روز، انجام بسیاری از معاملات سنگین تجاری، تخصیص وام‌های کلان تولیدی و خدماتی و... فقط از طریق بانک‌ها امکان‌پذیر است.

این اهمیت بانک‌ها موجب جلب مجرمین و متخلفین اقتصادی و بانکی به این نهاد مالی شده است و همین امر سبب اختلال در نظام بانکی گردیده، زیرا جرائم و تخلفات بانکی از چرخش

کارآمد بانک‌ها به‌طور طبیعی جلوگیری کرده و سبب اختلالات و نقایص فراوانی در این زمینه شده است.

از آنجایی که فعالیت حرفه‌ای در حوزه و عرصه نظام بانکی به تخصص فراوانی نیاز دارد، قریب به اتفاق مجرمین و متخلفین بانکی از متخصصان این حوزه محسوب می‌گردند. بنابراین آنان در ارتکاب جرائم و برنامه‌ریزی‌های خود بسیار باهوش و زبده عمل می‌نمایند و نمی‌توان به‌سادگی جرائم ارتكابی آنان را کشف و یا رابطه بین ارتكاب جرم و این افراد را اثبات نمود؛ لذا قانون‌گذاران این عرصه نیز باید به‌صورت تخصصی و علمی وارد عمل شوند و با شناخت و آگاهی کامل از نظام بانکی و خلأهای موجود در آن به قانون‌گذاری بپردازند.

اما متأسفانه تاکنون علی‌رغم تلاش‌های صورت گرفته در زمینه‌های مختلف، نظام عدالت کیفری متناسب و قدرتمندی در زمینه جرائم و تخلفات بانکی در کشور ما تکامل نیافته است. برای نمونه هنوز قانون‌گذارهای تخصصی، ضمانت اجراهای علمی و رسیدگی‌های دقیق و فنی در نظام حقوقی ما کامل نشده است. بنابراین اختلال مذکور همچنان در نظام بانکی ما رخنه کرده و آن را از کار انداخته است.

البته نتیجه اخیر با توجه به عملکرد نظام عدالت کیفری ما طبیعی و بدیهی به نظر می‌رسد؛ زیرا تا زمانی که درمان مناسبی برای بیماری موجود به کار گرفته نشود، انتظار بهبود وضعیت، عبث و بیهوده به نظر می‌رسد؛ زیرا گرچه تخلفات بانکی علت عمده نارسایی‌های نظام بانکی فعلی است، اما تشخیص صرف کافی نیست؛ بلکه چاره‌ی کار تنها در مبارزه جدی با این جرائم و تخلفات و ریشه‌کن کردن آنهاست.

بنا بر آنچه بیان شد، تازمانی که قوانین و مقررات و به‌طورکلی نظام قضایی و حقوقی کشور به‌صورت علمی و تخصصی معطوف به جرائم و تخلفات بانکی نگردد و نتایج تحقیقات مفید انجام شده در این زمینه وارد عرصه عملیاتی نشود؛ نظام بانکی سالمی نخواهیم داشت. این تخصص‌گرایی - البته در کنار تعهد محوری - باید در حوزه قانون‌گذاری، رسیدگی، تعقیب توسط ضابطین دادگستری، ضمانت اجرا و اجرای حکم در حد اعلی ظاهر گردد؛ تا بتوان انتظار رفع مشکلات موجود را داشت.

مهم‌ترین نکته در این خصوص عدم کفایت وضع قوانین و مقررات علمی و تخصصی جهت اصلاح نقایص و ضعف‌های فعلی نظام بانکی می‌باشد. به‌عبارت‌دیگر اگر دقیق‌ترین قوانین و

تخصصی‌ترین مقررات در این زمینه نیز وضع گردد؛ هنوز تا نیل به اهداف نهایی فاصله داریم و آن فاصله چیزی نیست، مگر نظارت دقیق و اجرای کامل قانون؛

به عبارت اخری گرچه قوانین و مقررات در زمینه نظام بانکی دارای خلأها و نقایصی می‌باشد، اما قوانین مفید و کارآمد نیز در این حوزه وجود دارد. ولی آن چیزی که تأثیر مثبت قوانین مفید و مؤثر را نیز از بین برده است؛ همان دو مورد مذکور است، فقدان نظارت‌های پیشرفته و دقیق و عدم اجرای کامل قوانین. ایجاد نظارت‌های دقیق و متناسب با فناوری‌های امروزه و به اجرا درآوردن کامل قوانین و مقررات حتی باوجود قوانین فعلی نیز حداقل نیمی از اختلالات نظام بانکی را مرتفع می‌نماید.

بر این اساس برای مقابله با جرائم و تخلفات بانکی و اصلاح نارسایی‌های این نظام، بر مبنای پژوهش حاضر به‌کارگیری همزمان سه ابزار زیر لازم و کافی به نظر می‌رسد:

- وضع قوانین و مقررات کارآمد و تخصصی در زمینه جرم‌انگاری، رسیدگی و ضمانت اجرا؛
- ایجاد نظارت‌های پیشرفته و دقیق؛
- اجرای مر قانون به‌طور کامل و برای همگان.

فهرست منابع

الف) فارسی

۱. آب‌روشن، هوشنگ، (۱۳۹۵)، سیاست جنایی ایران در قلمرو جرائم اقتصادی، چاپ اول، تهران، فردوسی.
۲. آشوری، محمد و دیگران، (۱۳۸۳)، حقوق بشر و مفاهیم مساوات، انصاف و عدالت، چاپ اول، تهران، گرایش.
۳. ابراهیمی، شهرام، (۱۳۹۰)، جرم‌شناسی پیشگیری، چاپ اول، تهران، میزان.
۴. ایران‌نژاد، محمدرضا، (۱۳۹۷)، مباحث کاربردی حقوق بانکی، چاپ اول، تهران، جنگل.
۵. باقر زاده، احد، (۱۳۸۳)، جرائم اقتصادی و پول‌شویی، چاپ اول، تهران، مجد.
۶. بهره‌مند، حمید، (۱۳۹۶)، آسیب‌شناسی قوانین مربوط به جرائم اقتصادی در حقوق ایران، چاپ اول، تهران، پژوهشگاه قوه قضاییه.
۷. جعفری لنگرودی، (۱۳۴۶)، محمدجعفر، ترمینولوژی حقوق، چاپ اول، تهران، ابن سینا.
۸. جعفری، علیرضا، (۱۳۹۴)، فساد اداری و مالی در نظام بانکی، چاپ اول، تهران، جنگل.
۹. حسینی، جعفر و نسرین مهرا، (۱۳۹۴)، «نقدی بر مفهوم جرم اقتصادی در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲»، مطالعات حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دوره دوم، شماره ۲، بهار و تابستان.
۱۰. روستایی، مهرانگیز، (۱۳۸۸)، ارزیابی مداخله کیفری در حوزه جرائم اقتصادی، کارآگاه، دوره دوم، سال دوم، شماره ۷، تابستان.
۱۱. ساکی، محمدرضا، (۱۳۸۷)، آشنایی با جرم پول‌شویی، چاپ اول، تهران، جنگل.
۱۲. ساکی، محمدرضا، (۱۳۹۶)، حقوق کیفری اقتصادی، چاپ چهارم، تهران، جنگل.
۱۳. سمیعی زنوز، حسین و محمود صابر و محمدجعفر حبیب زاده، (۱۳۹۵)، «تحلیل بزه مداومت در اشتغال غیرمجاز به عملیات بانکی»، فصلنامه پژوهش‌های پولی - بانکی، سال نهم، شماره ۲۸، تابستان.
۱۴. شریفی بناد کوکی، مهدی و علی زارع مهرجردی، (۱۳۹۵)، «آسیب‌شناسی جرائم بانکی در نظام کیفری ایران»، سومین همایش ملی حقوق بسترهای فساد مالی و اداری در نظام حقوقی ایران با رویکرد اصلاح و توسعه نظام حقوقی، زمستان.
۱۵. ملازمیان، مسعود، (۱۳۸۷)، سیاست جنایی تقنینی ایران در جرائم اقتصادی، چاپ اول، تهران، جنگل.
۱۶. موسوی مقدم، محمد، (۱۳۹۱)، پول‌شویی، چاپ سوم، قم، حقوق امروز.
۱۷. مهدوی پور، اعظم، (۱۳۹۵)، سیاست کیفری افتراقی در قلمرو بزهکاری اقتصادی، چاپ دوم، تهران، میزان.

۱۸. نیاز پور، امیرحسین، (۱۳۹۷)، سیاست جنایی در برابر بزهکاری اقتصادی، چاپ اول، تهران، میزان.
۱۹. ولیدی، محمد صالح، (۱۳۸۶)، حقوق کیفری اقتصادی، چاپ اول، تهران، میزان
۲۰. ویژه، محمدرضا، (۱۳۸۹)، مبانی نظری و ساختار دولت حقوقی، چاپ سوم، تهران، جنگل.
۲۱. ویلکن، پیتر، اقتصاد سیاسی، (۱۳۸۱)، ارتباطات جهانی و امنیت سیاسی، ترجمه مرتضی بحرانی، چاپ اول، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.

ب) انگلیسی

۱. African union convention on preventing and combating corruption ۲۰۰۳.
۲. Budworth, David, The ۱۰ longest white-collar prison sentences, The Times of London, ۲۰۰۹.
۳. Criminal law. London: Cavendish ۴th ed. ۲۰۰۲. print.
۴. Garner·Bryan Clark·M. corruption·causes·consequences and control ۲th eds. martins press ۱۹۸۳.
۵. Helping countries combat corruption the world bank ۲۰۰۰.
۶. Pardel, Jean, Manuel de procedure penal, Cujas, ۱۳th Edition, paris, ۲۰۰۷.
۷. Sampford, Charles, Measuring Corruption, Ashgate, ۲۰۰۷.

Procedure for differential proceedings in banking crimes

Abstract

Analysis and investigation of processing as one of the main parts of the criminal justice system concerning banking crimes is one of the most important needs of the legal and economic system in Iran given the current state of the banking system. Determining the different processing methods and pre-determining different punishments by the legislator for each of the crimes indicates the existence of a relationship between the degree of the importance of the crimes and the method of processing and imposition of punishment concerning them. Therefore, the analysis of the procedures for processing banking crimes and finding the starting point of the legislator in these cases shows the importance of these crimes according to the viewpoint of the legislator. What seems to be an efficient and specialized solution is the adoption of a different criminal policy regarding banking offenses. But the performance of our legislative and judicial systems in applying such a policy does not seem very defensible. Whereas the study of the processing method concerning banking crimes in general does not produce scientific and useful effects and results; In this article about each of the banking crimes, the method and conditions of processing them have been carefully and technically analyzed.

Key words: processing method, banking crimes, criminal responding, differential proceedings.